

**В І Д Г У К**  
на дисертацію **Чжан Ївень**  
**«Тема “вічної жіночності” в європейській оперній творчості:  
до проблеми гендерного підходу в мистецтвознавстві»**  
на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства  
(доктора філософії)  
за спеціальністю 17.00.03 – музичне мистецтво

Дисертаційне дослідження Чжан Ївень «Тема “вічної жіночності” в європейській оперній творчості: до проблеми гендерного підходу в мистецтвознавстві» звернене до дослідження одного з найбільш затребуваних жанрів музичного мистецтва, а саме опери, та в якості матеріалу роботи залучає добре відомі світові оперні шедеври К. Монтеверді, Г. Перселла, Х. В. Глюка, Дж. Верді, Дж. Пуччіні, Ш. Гуно, П. Чайковського, М. Римського-Корсакова, які довели свою сценічну життєздатність і глядацьку затребуваність та неодноразово ставали предметом різноманітних музикознавчих розвідок. Це, однак, не завадило дисертантці запропонувати власний погляд на жанрову природу, художньо-текстологічні засади оперної творчості, головні образні настанови опери, застосувавши до аналізованих творів гендерний підхід, який ще є достатньо новим для сучасного музикознавства загалом та оперознавства зокрема, і потребує як теоретичного обґрунтування, так і історіографічного поглиблення, відкриваючи, одночасно, значні дослідницькі перспективи. Дисертантка не обмежує себе ні хронологічним проміжком, ні національною школою, звертаючись до виявлення значення гендерного підходу і теми «вічної жіночності» в оперній поетиці від часу становлення оперного жанру в європейській музиці до набуття ним (жанром) «канонічних рис у творчості композиторів романтичного періоду» (с. 15 дисертації), що й дозволило їй послідовно та аргументовано довести універсальність представленої концепції дослідження.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів та семи підрозділів, висновків, списку використаної літератури та додатку. Основний зміст дисертації викладено на 167 сторінках, повний обсяг дисертації становить 195 сторінок, бібліографія включає 203 найменування.

Структура дисертації є чіткою та логічною. Виклад матеріалу відповідає принципам науковості та доступності.

У вступі обґрунтовано вибір теми, її актуальність, чітко визначено об'єкт, предмет, мету та головні завдання дослідження, його наукову новизну, окреслено практичну цінність результатів дослідження. Сформульовані висновки роботи відповідають меті та головним завданням дослідження.

У трьох розділах дисертаційного дослідження вдало поєднуються актуальні методологічні позиції, які дисертантка збагачує власними спостереженнями, спираючись та розвиваючи окремі положення існуючих культурологічних, літературознавчих та музикознавчих робіт, присвячених дослідженню гендерної проблематики, та аналітичний підхід, який і дозволив абсолютно по-новому підійти до з'ясування стильових показників розвитку опери та її «жанрового облаштування» (с. 13 дисертації).

У першому підрозділі першого розділу роботи авторка, залучаючи окремі положення літературознавчого дослідження Д. Мінець, наголошує на актуальності та ємності поняття *«гендерної концептосфери»* та необхідності розуміння «вічно-жіночого» як синтезуючого та синергійного явища, «здатного дарувати людському світу силу вічного існування, тобто безсмертя» (с. 6 автореферату).

Ключову для роботи категорію «вічно-жіночого» дисертантка розглядає у поєднанні мистецтвознавчого символологічного та історичного підходів, що на її думку «дозволяє встановлювати її *вельми широкий діапазон, від абстрактного поняття та ідеальних культурних епістем до життєвої практичної характеристики, визначення способу персональної поведінки»* (с. 34 дисертації). Авторка, одночасно, зазначає, що

«переважаючою тенденцією стає виявлення узагальнюючого духовного змісту, цілісного смислотворчого призначення ідеї й образу «вічно-жіночного», до чого найближче підводить поняття софійності» (там же), і, що саме у такому софіологічному напрямі розглядається тема жіночності у більшості сучасних дослідницьких культурологічних та мистецтвознавчих праць. На думку дисертантки, *«нова гендерна конкретизація як самого поняття «вічної жіночності», так і софіологічного напрямку її тлумачення, що відбувається не лише в російській культурі та літературі, а набуває загальноєвропейського резонансу, є важливим чинником нової множинності інтерпретації «жіночої теми» та теми «вічної жіночності» у мистецтві, зокрема, в музиці»* (с. 36 дисертації).

Надзвичайно цінним моментом роботи є виявлення зв'язку гендерної теми з жанровим становленням та стильовою еволюцією опери, що послідовно доводиться в другому підрозділі першого розділу роботи.

Аналіз залучених опер П. Чайковського, Дж. Пучіні, Ш. Гуно та інших дозволяє дисертантці довести існування специфічної музичної концептосфери «вічної жіночності», оскільки протягом всього дослідження на різному аналітичному матеріалі нею виявляються єдині алгоритми відтворення жіночих образів у опері, де у концептосферу вічно-жіночного залучаються категорії любові, долі та прекрасного. На с. 49 дослідження дисертантка, зокрема, зазначає, що опери П. Чайковського, Дж. Пучіні, Ш. Гуно «відкривають зв'язок теми жіночності з темою любові у трьох основних естетичних позиціях: ліричної персоніфікації-уособлення, трагічного протистояння фатуму, епічно-релігійного піднесення як звернення до вищого смислу, до ідеального над-адресату, котрий постає головним каталізатором оперної дії й вказує на духовну силу люблячої особистості», підкреслюючи, що «розуміння «вічно-жіночного» базується на єдності даних трьох складових, але одна з них може поставати домінантною, в залежності від жанрового типу оперного твору» (с. 49).

Ґрунтовна літературознавча, культурологічна та музикознавча методологічна база, яка застосована дисертанткою та пристосована до предмету її дослідження, дала їй змогу пропонувати ідею існування метатексту «жіночності» на різних етапах формування оперного жанру. Дисертантка зазначає, що певні спроби подібного трактування були здійснені у роботах Ю. Петрушевич, де дослідниця, вивчаючи творчість Римського-Корсакова вбачає існування певного «метасюжету» чи навіть «поверхтвору» (надтвору) у його оперній поетиці. Послідовний аналіз оперних творів Пучіні та Чайковського дозволяє говорити про наявність єдиної оперної поетики у творчості цих композиторів, зазначаючи, що у творчості Пучіні «опера «Богема» є наріжним каменем у фундаменті оперної поетики композитора, надає можливостей зрозуміти *трагедійну концепцію жіночої долі, образу жінки*, що здатен піднятися до вершин любовного переживання, але не здатен втримувати це почуття у реальному житті» (с. 60 дисертації).

У Висновках до Розділу 2. дисертантка стверджує, що «гендерна тема в її самому широкому значенні, як єдність і протистояння жіночого і чоловічого способу усвідомлення, смислових начал, послужила жанровій стабілізації та художній автономії опери (с. 128). Дисертантка послідовно доводить, що жіноча тема у її оперному втіленні, з одного боку, є поєднанням певних вербальних та музичних типів висловлювання, з іншого боку, має власну «інтонаційну автономію» (висновки, с. 176). Поряд з цим, на думку автора, саме «співвідношення словесно-поетичного і музичного планів опери у втіленні ідеї «вічно-жіночого» виражається в особливому мовленнєвому феномені оперного «освідчення у коханні», що стає ознакою музичної концептуалізації образу любові, але потребує й певної вербальної складової» (с. 8 автореферату).

На с.13-14 дисертації авторка зазначає, що ««вічна жіночність» – категорія, що народилася у глибині художньо-поетичної семантики, але набула положення *філософсько-культурологічної універсалії, солідаризуючись з уявленнями про «вічні теми», «вічні образи»* (виділено

нами) у процесі еволюції як людського способу життя, так і людської свідомості». У зв'язку з цим виникає декілька уточнень та запитань:


1. Чи є категорії «вічна тема», «вічний образ» універсальними як для західно-європейської, так і для східної культурної традиції; якщо є, то які теми чи образи, на думку дисертантки, можна вважати «вічними» у східній культурі та чи існують їх аналоги у західно-європейській культурі?
2. У зв'язку з виявленням типологічних тенденцій оперної характерології та семантики оперних жіночих образів у західно-європейській опері логічно виникає запитання про існування чи відсутність «вічних» образів у традиційній пекінській опері та значення і вагомість концептосфери «вічно-жіночого» в східній музичній культурі.
3. Чи можна спроеціювати основні положення дисертації на творчість китайських композиторів, оскільки розуміння дуальності світу, його поділ на «чоловіче» та «жіноче» начало є типовим для східної філософії?

У цілому ж, вважаємо, що, дисертаційне дослідження Чжан Ївень «Тема “вічної жіночності” в європейській оперній творчості: до проблеми гендерного підходу в мистецтвознавстві» є оригінальним, самостійним, завершеним і, одночасно, перспективним. Вагомим теоретичним досягненням дисертантки є розкриття гендерного обумовлення оперної поетики, яку репрезентує розвиток жіночої образної сфери, а також виявлення значення опери для розуміння жіночого начала як втілення ідеї «вічно-жіночого» у соціокультурній дійсності. Дисертаційне дослідження Чжан Ївень є цінним внеском у сучасне оперознавство, оскільки в ньому запропонований цілком новий погляд на жанрове становлення та стильову еволюцію опери, а представлена концепція роботи дозволяє визначити мелодико-тематичний тезаурус жіночих образів у опері, прослідкувати

репрезентацію ідеї «вічно-жіночного» у словесній лексиці, вокальних та оркестрово-симфонічних характеристиках героїв.

Автореферат та публікації цілком відображають наукову новизну отриманих результатів, які були апробовані у виступах автора на десяти наукових конференціях. Загалом дисертація «Тема “вічної жіночності” в європейській оперній творчості: до проблеми гендерного підходу в мистецтвознавстві» відповідає чинним вимогам МОН України до наукових кваліфікаційних робіт, її авторка – **Чжан Ївень** заслуговує на присвоєння їй наукового ступеня кандидата мистецтвознавства (доктора філософії) за спеціальністю 17.00.03 – Музичне мистецтво.

Кандидат мистецтвознавства,  
заступник директора з спеціального циклу  
Одеської середньої спеціалізованої  
музичної школи-інтернату  
ім. проф. П. С. Столярського



Кучма О. П.

*Підпис Кучми О. П. завірюю  
фактивне з кадрової роботи Камуф  
О. С. [Signature]*

